

УДК 373.29-056.26/.3-044.332:316.362
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/97-1-49>

Олександр ІЖКО,
orcid.org/0009-0006-8453-8829
аспірант кафедри педагогіки, дошкільної та спеціальної освіти
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
(Дніпро, Україна) alexanderizhko@gmail.com

ВЗАЄМОДІЯ ПЕДАГОГІВ ТА БАТЬКІВ З ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ПЕРШОКЛАСНИКІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ДЛЯ СПРИЯННЯ ЇХ АДАПТАЦІЇ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Стаття присвячена визначенню шляхів, які покращують процес адаптації першокласників з особливими освітніми потребами до закладу освіти на початку шкільного навчання. Проаналізовано особливості адаптаційних процесів дітей з особливими освітніми потребами до закладу освіти, визначені труднощі, які вони зазнають, коли йдуть до школи, проведено експериментальне дослідження для визначення напрямів роботи з адаптації дітей до шкільного навчання.

У статті проаналізовано наукові дослідження, які спрямовані на вивчення адаптаційних процесів дітей з особливими освітніми потребами, визначено причини, які впливають на процеси дезадаптації учнів, звернута увага на низький рівень розвитку їх пізнавальних процесів, емоційно-вольової сфери, самостійності. Звернено увагу на недостатній соціально-особистісний розвиток першокласників з особливими освітніми потребами. Соціально-особистісний розвиток передбачає формування у дитини або особистості цілісного ставлення до себе та навколишнього світу, засвоєння соціальних норм, цінностей та правил поведінки, можливість налагоджувати стосунки з іншими людьми. Вчені надають провідну роль у корекційно-виховній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами педагогам, проте вказують на важливу функцію батьків, які закладають базові вміння й навички у розвитку дитини.

Нами було визначено необхідність проведення спеціальної роботи з формування життєвих компетентностей у дітей з особливими освітніми потребами для кращої адаптації їх до шкільного навчання та роль батьків у цьому процесі. Для вивчення взаємодії педагогів та батьків та визначення проблем і перспектив цього процесу нами було проведено експериментальне дослідження. Результати дослідження показали недостатній рівень сформованості ключових компетентностей у дітей з особливими освітніми потребами та відсторонення частини батьків від участі у цьому процесі, ігнорування ними взаємодії з педагогами.

Висновки підтвердили необхідність організації партнерської взаємодії педагогів та батьків для формування життєвих компетентностей першокласників з особливими освітніми потребами для більш успішної адаптації їх до процесу навчання, проведення спеціальних заходів для залучення батьків до співпраці.

Ключові слова: діти з особливими освітніми потребами, адаптація до шкільного навчання, життєві компетентності, взаємодія педагогів з батьками.

Oleksandr IZHKO,
orcid.org/0009-0006-8453-8829
Postgraduate Student at the Department of Pedagogy, Preschool and Special Education
Oles Honchar Dnipro National University
(Dnipro, Ukraine) alexanderizhko@gmail.com

INTERACTION BETWEEN TEACHERS AND PARENTS IN FORMING LIFE COMPETENCES IN FIRST-GRADERS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS TO PROMOTE THEIR ADAPTATION TO SCHOOL STUDY

The article is devoted to identifying ways to improve the process of adaptation of first-graders with special educational needs to an educational institution at the beginning of schooling. The features of the adaptation processes of children with special educational needs to an educational institution were analyzed, the difficulties they experience when going to school were identified, and an experimental study was conducted to determine areas of work on adapting children to schooling.

The article analyzes scientific research aimed at studying the adaptation processes of children with special educational needs, identifies the reasons that influence the processes of maladaptation of students, and draws attention to the low level of development of their cognitive processes, emotional-volitional sphere, and independence. Attention is drawn to the insufficient socio-personal development of first-graders with special educational needs. Socio-personal development involves the formation of a child or individual's holistic attitude towards themselves and the world around them, the

assimilation of social norms, values, and rules of behavior, and the ability to establish relationships with other people. Scientists assign a leading role in correctional and educational work with children with special educational needs to teachers, but point to the important function of parents, who lay the foundation for the child's development.

We identified the need for special work to develop life skills in children with special educational needs for their better adaptation to schooling and the role of parents in this process. To study the interaction between teachers and parents and identify the problems and prospects of this process, we conducted an experimental study. To study the interaction between teachers and parents and identify the problems and prospects of this process, we conducted an experimental study.

The conclusions confirmed the need to organize partnership interaction between teachers and parents to form life competencies of first-graders with special educational needs for their more successful adaptation to the learning process, and to conduct special events to involve parents in cooperation.

Key words: *children with special educational needs, adaptation to schooling, life skills, interaction between teachers and parents.*

Постановка проблеми. Початкова школа є першим ступенем загальної середньої освіти, основна мета якої полягає у створенні сприятливих умов для гармонійного розвитку всіх учнів. В Законі України «Про освіту» сказано про важливість різнобічного розвитку особистості учнів початкової школи відповідно до вікових та індивідуальних особливостей, формування в них загальнокультурних, моральних та етичних цінностей, ключових і предметних компетентностей для можливості подальшого навчання та соціалізації у демократичному суспільстві (Закон України «Про освіту», 2017).

Для вирішення завдань сучасної освіти в учнів формують життєві компетентності, потрібні для їх самореалізації в суспільстві. Компетентність розглядається як інтегрований результат освіти, набутий особистістю. Починаючи з першого класу учнів навчають спілкуватися державною мовою, критично мислити, дбати про здоров'я, проявляти ініціативність, соціальну активність, а також цифрову та культурну обізнаність. Наявність компетентностей передбачає використання набутих знань у практичній діяльності, формування власного досвіду для самостійного розв'язання життєвих завдань. Результативність цього процесу залежить від правильного підходу педагогів до організації процесу навчання та виховання учнів початкової школи, а також, активності та відповідальності самих дітей при здобутті освіти.

На початку шкільного навчання першокласники проходять процес адаптації до закладу освіти, який передбачає фізичне, психологічне, соціальне пристосування учнів до нового колективу, режиму дня, правил поведінки у школі. Успішність адаптаційних процесів залежить від рівня готовності учнів до шкільного навчання. Педагоги створюють спеціальні умови для учнів з особливими освітніми потребами для можливості здобувати освіту та отримувати важливі життєві знання. Значна роль у підготовки дітей до навчання належить їх батькам. То спільні зусилля педагогів та батьків сприяють прискоренню адаптації учнів з особли-

вими освітніми потребами до закладу освіти та більш якісному рішенню завдань з формування в них життєвих компетенцій.

Аналіз досліджень. Процеси адаптації дітей з особливими освітніми потребами до закладу освіти досліджували І. Васьківська, Т. Кузнецова, М. Матвєєва, А. Обухівська, М. Омельченко, В. Синьов, О. Хохліна, В. Шевченко та ін. Вчені звертають увагу на важкість пристосування дітей з особливими освітніми потребами до процесу навчання. Адаптація до закладу освіти та початку навчання передбачає перебудову фізичних та психологічних процесів дитини, зміни соціального оточення, що є складним для цих дітей через особливості їх психофізичного розвитку.

А. Грись, В. Гомонюк вказують на те, що часто діти з ООП є соціально дезадаптованими через низький рівень розвитку уваги, пам'яті, мислення та мовлення, несформованість емоційно-вольової сфери, довольної поведінки. Адаптації до школи в них значно ускладнена через недорозвиток мовлення, яке впливає на формування особистості та мислення, яке відіграє вирішальну роль у регуляції поведінки (Грись, Гомонюк, 2020:120).

В. Шевченко зауважує на те, що діти з особливими освітніми потребами через особливості розвитку не можуть самостійно, без сторонньої допомоги адаптуватися до соціально-освітнього середовища. Вчений вказує на те, що ці діти не спроможні бути залученими до різноманітних видів діяльності та брати в них участь, що гальмує задоволення їх особистісних потреб, обмежує можливості міжособистісної взаємодії з іншими учнями (Шевченко, 2023: 81).

О. Федорчук доводить, що на початку шкільного навчання для дітей не стільки важкою є зміст навчальної роботи з предметів, значно складнішим для них є соціально-особистісне навантаження. Зміна соціальних умов ускладнюють адаптацію першокласників через особливості сприйняття нового колективу, нового режиму дня, шкільних правил. Дослідниця вважає обов'язково формувати у дітей життєві компетентності, що дозволять

їм значно легше почуватися у нових обставинах. Вона каже про користь залучення дитини у внутрішнє життя для формування відповідальності, наполегливості, ініціативності; про організацію змістовного особистісного спілкування для подолання у дитини емоційної глухоти та формуванні ціннісних орієнтацій, морально-етичних уявлень, емоцій, емпатійних переживань; проведення спільних ігор з дитиною для формування уяви, активності, творчої ініціативи, партнерської взаємодії, самостійності (Федорчук, 2023: 116-122).

О. Помирляну розглядає формування соціально-побутових та психосоціальних умінь як ключовий механізм адаптації дітей з особливими освітніми потребами в суспільство. Він зазначає, що життєві навички це не лише побутові вміння, це основа для незалежного життя. До ключових життєвих компетентностей відносяться навички самообслуговування, які забезпечують санітарно-гігієнічну та побутову незалежність; побутові навички, що допомагають організувати життєвий простір та дотримуватися режиму дня; соціальні навички, які сприяють розумінню й виконанню правил поведінки, вмінню налагоджувати взаємодію з іншими; комунікативні навички для спілкування й адекватної взаємодії; навички саморегуляції та емоційного контролю (Помирляну, 2025: 40).

О. Можасва наголошує на важливості розвитку мислення, пам'яті, уваги, ініціативності, творчості та самостійності у молодших школярів для успішного навчання.

В. Шевченко, В. Синьов у своєму дослідженні процесів соціалізації дітей з ООП зазначають, що головна роль в адаптації, інтеграції цих дітей належить педагогам, їх внутрішнім позиціям, методам, мети. Водночас, сім'я є головним інститутом виховання та найсприятливішим середовищем для розвитку особистості дитини, особливо якщо це дитина з обмеженими можливостями. Важливим фактором є взаємодія педагогів та батьків, саме «фахівці мають допомагати та підтримувати такі родини» (Шевченко, Синьов, 2024: 94-95).

Васьківська І. також звертає увагу на те, що шляхами подолання труднощів адаптації дітей з ООП до закладу освіти, насамперед, є створення комфортного середовища та сприятливих стосунків. Обов'язковими умовами вважається правильне ставлення до дітей педагогів з урахуванням їх труднощів, організація дружніх стосунків та колективної взаємодії всіх учнів, а також залучення батьків до співпраці (Васьківська, 2025: 210-211).

Соколова Г.Б., Колбіна Л.А. також підтверджують вплив особливостей психофізичного розвитку

дітей з ООП на адаптацію до освітнього середовища, проте зауважують, що «не можна переоцінювати вплив психіки на соціальну адаптацію людини, оскільки причини, що зумовлюють соціальну адаптацію та визначають її суть, лежать у соціальній сфері» (Соколова, Колбіна, 2021:75).

М. Сяба підтверджує, що в родині, у яких дитина з ООП сприймається як повноцінний член сім'ї, дитина зростає з вірою у себе, із зацікавленістю до навколишнього та прагненням до взаємодії. Саме батьки сприяють розвитку особистості дитини, яка «може приймати самостійні рішення та займати активні життєві позиції». То родинне середовище є вирішальним у правильному вихованні, що дозволяє формувати в дитині якості, необхідні для її адаптації у суспільстві (Сяба, 2013: 166).

М. Омельченко, Т. Кузнецова, С. Єгольнікова визначають основні умови психолого-педагогічної адаптації учнів з ООП до умов інклюзивного навчання, які передбачають залучення батьків до співпраці, формування адекватної самооцінки учнів та їх впевненості в собі, опора на збережені функції та можливості учнів в процесі навчання, розвиток самостійності учнів. Зазначено, що важливу роль для адаптації дітей з ООП до процесу навчання формуються як у школі, так і вдома (Омельченко, Кузнецова, Єгольнікова, 2021: 78-79).

Всі дослідження, спрямовані на вивчення адаптації учнів з ООП до закладу освіти свідчать про те, що для успішності цього процесу треба формувати в учнів життєві компетентності, які складаються соціальних, емоційних, пізнавальних та особистісних компонент. При цьому важливу роль грають як фахівці-педагоги, так і батьки дітей з ООП.

Метою статті є виявлення особливості взаємодії педагогів і батьків у процесі формування життєвих компетентностей першокласників з ООП та визначення її впливу на адаптацію дітей до шкільного навчання.

Виклад основного матеріалу. Для збору емпіричних даних використовувалися методи: педагогічне спостереження за діяльністю учнів, експертна оцінка вчителів, анкетування педагогів і батьків, а також аналіз відповідей відкритого типу. Обробка результатів здійснювалася шляхом кількісного підрахунку відповідей, визначення відсоткового співвідношення рівнів та якісного аналізу змісту відповідей респондентів.

Дослідження проводилося в спеціальних закладах шкільної освіти на початку навчального року, у якому брали участь першокласники з особливими освітніми потребами, їх батьки та педагоги.

Дослідження здійснювалося із застосуванням кількісно-якісного підходу, що зумовлено невеликою вибіркою та необхідністю комплексного аналізу отриманих результатів.

У межах дослідження було визначено такі критерії:

- рівень сформованості життєвих компетентностей учнів;
- рівень адаптації першокласників до шкільного навчання;
- особливості та ефективність взаємодії педагогів і батьків.

Для вивчення рівня сформованості життєвих компетентностей учнів з ООП ми проводили спостереження за ними в процесі навчання та у позакласні часи. В процесі спостереження за учнями увага зверталася на можливість дитини спілкуватися, взаємодіяти з іншими дітьми та педагогами, вміння концентрувати увагу на уроках, виконувати інструкції вчителя, на активність учня як на уроках так і у позакласні часи, на рівень самостійності при виконанні завдань та виконання режимних моментів. За можливістю застосовували практичні ситуації, у яких учні самостійно мали вирішити певні проблеми пов'язані з налагодженням контактів, спілкуванням, вмінням домовлятися, проявляти моральні якості, емоційне ставлення до проблеми тощо.

Показниками сформованості життєвих компетентностей виступали навички самообслуговування, комунікативні вміння, саморегуляція поведінки, соціальна взаємодія та самостійність у виконанні навчальних і побутових завдань. Рівень адаптації визначався за такими показниками, як емоційний стан дитини, прийняття шкільних правил, активність у навчальній діяльності та взаємодія з однолітками.

При опитуванні батьків основним було питання щодо формування у дітей навичок самообслуговування, спілкування, взаємодії, емоційного контролю, самостійності, а також визначення основних методів та прийомів, якими батьки це робили. Визначали, чи легко їх дитині адаптуватися до школи. Крім того, у батьків запитували про те, як вони спілкуються з педагогами, чи вважають вони взаємодію з учителем важливою для успішної адаптації дитини, чи отримують від педагогів корисну інформацію та поради, а також яка допомога від школи для них є актуальною.

Опитування педагогів було спрямоване на визначення якості взаємодії з батьками учнів з ООП. Ми запитували, як часто педагоги спілкуються з батьками цих дітей, які при цьому використовують форми взаємодії, чи залучені батьки до формування життєвих компетентностей їх дітей, чи впливає

узгодженість дій педагогів і батьків на адаптацію першокласника до школи, а також, які труднощі у співпраці з батьками визначають вчителі.

Результати спостереження за учнями на уроках та у позакласні часи показало, що більшість учнів з ООП мають середній та низький рівень сформованості життєвих компетентностей. Приблизно 40% учнів мали сформовані навички самообслуговування, на уроках намагалися слухати вчителя та виконувати завдання. Проте у позакласні часи більшість з них були неспроможні активно спілкуватися, налагоджувати контакти з однолітками, вони краще взаємодіяли з педагогами. У 30% учнів навички самообслуговування були сформовані, проте на недостатньому рівні, вони часто робили помилки, дії виконували неякісно, помилок не помічали. 30% учнів не володіли навичками самообслуговування, постійно потребували допомоги, на уроках були неухважні, неактивні, завдання виконували без інтересу. Лише ігрові методи сприяли їх зацікавленості та стимулювали до певної діяльності.

Таким чином, основні труднощі учнів з ООП на початку шкільного навчання полягали у процесі спілкування, вмінні контролювати власні емоції та регулювати поведінку.

Анкетування батьків учнів з ООП дозволило визначити, що 15% родин не створювали для дітей спеціальних умов для формування в них життєвих компетентностей, вони недостатньо приділяли уваги дітям, пояснюючи це завантаженістю роботою, недостатністю матеріальних ресурсів та ін. 25% батьків створювали для своїх дітей з порушенням психофізичного розвитку умови гіперопіки, що також не сприяло формуванню в них навичок самообслуговування, трудових навичок, самостійності та ін. У цих родин діти не здатні докладати зусилля для досягнення необхідних результатів, не прагнуть долати труднощі, вважають, що всі їх бажання мають виконувати батьки. Рівень самостійності в них низький, соціальні навички розвинені недостатньо. 60% батьків вважають, що вони докладали зусилля для формування у дітей життєвих навичок. Більшість з них пояснювали це тим, що намагалися постійно взаємодіяти з дітьми, розвивати в них всі пізнавальні процеси через ігри та спеціальні вправи, давали дітям певні доручення побутового характеру. У таких родин діти проявляли високі результати та краще адаптувалися до навчання у школі. Проте деякі батьки застосовували неправильні методи взаємодії з дітьми. Вони завищували вимоги до них, вимагали безпомилкового виконання інструкцій, вважали, що підвищення рухливості є проя-

вом неслухняності й карали за це дитину. У таких родинах діти були похмурими, невеселими, боялися помилятися, що супроводжувалося частими емоційними стресами.

Стосовно взаємодії з педагогами висловлювалися різні думки. Приблизно 40% батьків продемонстрували низький рівень взаємодії з педагогами. Вони зазначили, що рідко спілкуються з ними. Причинами були нестача часу, а також те, що вони вважали саме педагогів відповідальними за навчання та виховання дітей. Ці батьки не прагнули отримати поради вчителів для занять з дітьми вдома за правильними методами та закріплювати знання, отримані дітьми у школі для переведення їх у практичні навички. 35% батьків віднесено до середнього рівня взаємодії. Вони іноді зверталися до вчителів за порадами, спілкувалися, періодично розповідали про труднощі, з якими стикаються їх діти, як вони ставляться до школи та процесу навчання. 25% батьків досягли високого рівня взаємодії з педагогами. Вони намагаються регулярно спілкуватися з вчителем, підтримувати з ним взаємостосунки, розповідати про особливості розвитку дитини, труднощі з якими вона стикається в практичній діяльності та у побуті, а також про її здібності та інтереси. Батьки цієї групи постійно звертаються до педагогів за рекомендаціями щодо формування у дітей життєвих компетентностей для покращення їх адаптації до закладу освіти та підвищення якості навчальної діяльності. В процесі спілкування вони розповідають вчителю про зміни в емоційному розвитку дитини, які проявляються у повсякденному житті.

Таким чином, результати анкетування батьків свідчать про усвідомлення ними важливості партнерської взаємодії з учителем, проте вказують на потребу в отриманні більш системних рекомендацій щодо формування життєвих компетентностей дітей у домашніх умовах.

Анкетування педагогів дозволило визначити, що всі вчителі прагнуть до взаємодії з батьками дітей з ООП, розуміють цінність такої взаємодії, вказують на важливість безперервності корекційно-виховної роботи. Аналіз відповідей педагогів показав, що лише 50% батьків проявляють активність та відкрите бажання до співпраці з вчителями. Вони відверто розповідають про життя дитини вдома, про труднощі з якими стикається родина при вихованні дитини з ООП, про особливості її ставлення до навчання, до класного колективу та вчителя. Вони стверджують, що з цієї категорією батьків швидко налагоджуються контакти, вони дотримуються порад педагогів, готові брати участь у житті класного колективу, у позакласних заходах. 35% відповідей свідчать про те,

що взаємодія з батьками є, проте вони не проявляють активності, вважають своїми обов'язками лише догляд дитини та матеріальне забезпечення, а навчання й виховання обов'язками вчителів. 15% відповідей педагогів свідчили про неможливість налаштування взаємостосунків з педагогами, ці батьки зовсім не зацікавлені навчальним процесом, вони самі некомунікативні, не розуміють ролі батьків у вихованні дитини. Діти в цих родинах знаходяться на вкрай низькому рівні розвитку, в них не сформовані особистісні якості, які сприяють активному спілкуванню, соціальній взаємодії, якісній адаптації до навчання.

Аналіз анкет педагогів засвідчив, що найбільш проблемними для дітей з ООП є навички саморегуляції, соціальної взаємодії та самостійності, що потребує узгоджених дій школи та сім'ї. Педагоги вказують, що ефективність формування життєвих компетентностей значною мірою залежить від узгодженості вимог школи та сім'ї, а також від активності батьків у корекційно-розвивальному процесі. Водночас частина педагогів відзначає наявність труднощів у співпраці з окремими родинами, що знижує результативність педагогічного впливу.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що рівень сформованості життєвих компетентностей першокласників з особливими освітніми потребами тісно пов'язаний із характером і систематичністю взаємодії педагогів та батьків. Найбільші труднощі у дітей виявлено у сфері саморегуляції поведінки, соціальної взаємодії та самостійності, що негативно позначається на процесі їх адаптації до шкільного навчання. Проте, за умови регулярної, цілеспрямованої та змістовної взаємодії педагогів і батьків спостерігається позитивна динаміка у формуванні життєвих компетентностей і зниження проявів дезадаптації у першокласників з особливими освітніми потребами.

Отже, результати дослідження підтверджують доцільність організації системної партнерської взаємодії між педагогами та батьками як важливої умови успішної адаптації першокласників з особливими освітніми потребами до шкільного навчання.

Перспективи подальших наукових розвідок убачаємо в поглибленому вивченні ефективних моделей партнерської взаємодії педагогів і батьків у процесі формування життєвих компетентностей дітей з особливими освітніми потребами в різних освітніх умовах. Доцільним є розширення вибірки дослідження та включення дітей з різними нозологіями, що дозволить здійснити більш диференційований аналіз впливу сімейно-педагогічної взаємодії на адаптацію першокласників з особливими освітніми потребами до шкільного навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васківська І., Палько М. Адаптація дитини з ООП до закладу освіти: труднощі та шляхи подолання. *Міжнародна науково-практична конференція «The Integration of Research, Innovation and Economy», 8-10 жовтня 2025 р.*, Севілья, Іспанія. С. 209-212. DOI: 10.70286/isu-08.10.2025.
2. Грись А. М., Гомонюк В. О. Психологічні умови адаптації дітей з особливими освітніми потребами. *Актуальні проблеми психології*. 2020. Т. XI. Випуск 21. С. 114-132.
3. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017. № 38-39. Ст. 380.
4. Левицький В., Гаврилов О. Методичні аспекти співпраці педагога з батьками дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному просторі. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*. 2025. №26. С. 65-82. <https://doi.org/10.32626/2413-2578.2025-26.66-83>
5. Можаяєва О. М. Формування і розвиток основних компетентностей особистості в початковій школі. *Початкова освіта*. 2009. № 32. С. 9-13.
6. Омельченко М. С., Кузнецова Т. Г., Єгольнікова С. І. Психолого-педагогічні аспекти адаптації дитини з порушеннями інтелектуального розвитку до умов інклюзивного навчання. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Випуск 38. С. 77-79.
7. Помирляну О. Т. Життєві навички як складова особистісної компетентності учнів з інтелектуальними порушеннями. *Inclusion and Diversity, спецвипуск*, 2025. С. 38-41.
8. Потапюк Л., Косенюк М. Вплив взаємодії батьків і педагогів на формування особистості дитини з особливими освітніми потребами. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2023. №3(71). С. 208-215. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-71-208-215>
9. Соколова Г. Б., Колбіна Л. А. Особливості соціальної адаптації дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Випуск 41. Т. 1. С. 73-79.
10. Сяба М. О. Роль сім'ї у вихованні дітей з особливими потребами. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2013. Вип. 3. С. 163-168. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2013_3_21.
11. Томчук С. Теоретичний аналіз проблем адаптації дітей з особливими потребами до навчання у школі. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами* : Зб. наукових праць. Київ : Університет «Україна», 2004. 448 с.
12. Федорчук О. І. Сім'я як чинник майбутньої успішної адаптації дитини до умов шкільного життя. «Дошкільник: крок у шкільне життя» : навч.-метод. посібник. Пироженко Т. О., Карабаєва І. І., Соловійова Л. І., Токарева Л. Д., Федорчук О. І. Хартман О. Ю. ; за наук. ред. Т. О. Пироженко. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2023. С. 110-131. <http://lib.iitta.gov.ua/735988/>
13. Шевченко В. М. Соціальна адаптація дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2023. № 2 (126). С. 77-88.
14. Шевченко В. М., Синьов В. М. Інтеграція дітей з особливими освітніми потребами в соціальне середовище в сучасних умовах. *Inclusion and Diversity*. 2024. Випуск 3. С. 92-96.

REFERENCES

1. Vaskivska I., Palko M. (2025) Adaptatsiia dytyny z OOP do zakladu osvity: trudnoshchi ta shliakhy podolannia. [Adaptation of a child with special needs to an educational institution: difficulties and ways to overcome them] *Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia «The Integration of Research, Innovation and Economy», 8-10 zhovtnia 2025 r.*, Sevilla, Ispaniia. 209-212. [in Ukrainian].
2. Hrys A. M., Homoniuk V. O. (2020) Psykholohichni umovy adaptatsii ditei z osoblyvymy osvitynymy potrebamy. [Psychological conditions for adaptation of children with special educational needs] *Aktualni problemy psykholohii*. XI. Vypusk 21. 114-132. [in Ukrainian].
3. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» vid 05.09.2017 r. № 2145-VIII. (2017) [Law of Ukraine "On Education" dated 05.09.2017 № 2145-VIII] *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR)*. № 38-39. 380. [in Ukrainian].
4. Levytskyi V., Havrylov O. (2025) Metodychni aspekty spivpratsi pedahoha z batkamy ditei z osoblyvymy osvitynymy potrebamy v inkluzyvnomu prostori. [Methodological aspects of teacher cooperation with parents of children with special educational needs in an inclusive space] *Aktualni pytannia korektsiinoi osvity (pedahohichni nauky)*. №26. 65-82. [in Ukrainian].
5. Mozhaieva O. M. (2009) Formuvannia i rozvytok osnovnykh kompetentnostei osobystosti v pochatkovii shkoli. [Formation and development of basic personal competencies in primary school] *Pochatkova osvita*. №32. 9-13. [in Ukrainian].
6. Omelchenko M. S., Kuznetsova T. H., Yeholnikova S. I. (2021) Psykholoho-pedahohichni aspekty adaptatsii dytyny z porushenniamy intelektualnoho rozvytku do umov inkluzynoho navchannia. [Psychological and pedagogical aspects of adapting a child with intellectual disabilities to the conditions of inclusive education] *Innovatsiina pedahohika*. Vypusk 38. 77-79. [in Ukrainian].
7. Pomyrlianu O. T. (2025) Zhyttievi navychky yak skladova osobystisnoi kompetentnosti uchniv z intelektualnymy porushenniamy. [Life skills as a component of personal competence of students with intellectual disabilities] *Inclusion and Diversity, spetsvypusk*, 38-41. [in Ukrainian].
8. Potapiuk L., Koseniuk M. (2023) Vplyv vzaiemodii batkiv i pedahohiv na formuvannia osobystosti dytyny z osoblyvymy osvitynymy potrebamy. [The influence of interaction between parents and teachers on the formation of the personality of a child with special educational needs] *Vcheni zapysky Universytetu «KROK»*. 3(71). 208-215. [in Ukrainian].

9. Sokolova H. B., Kolbina L. A. (2021) Osoblyvosti sotsialnoi adaptatsii ditei molodshoho shkilnogo viku z osoblyvymy osvitynymy potrebamy v inkluzyivnomu osvitynomu seredovyshchi. [Peculiarities of social adaptation of primary school children with special educational needs in an inclusive educational environment] Innovatsiina pedahohika. 1(41). 73-79. [in Ukrainian].
10. Siaba M. O. (2013) Rol simi u vykhovanni ditei z osoblyvymy potrebamy. [The role of the family in raising children with special needs] Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka. Vyp. 3. 163-168. [in Ukrainian].
11. Tomchuk S. (2004) Teoretychnyi analiz problem adaptatsii ditei z osoblyvymy potrebamy do navchannia u shkoli. [Theoretical analysis of the problems of adaptation of children with special needs to school] Aktualni problemy navchannia ta vykhovannia liudei z osoblyvymy potrebamy : Zb. naukovykh prats. Kyiv : Universytet «Ukraina» 448 s. [in Ukrainian].
12. Fedorchuk O. I. (2023) Simia yak chynnyk maibutnoi uspishnoi adaptatsii dytyny do umov shkilnogo zhyttia. [Family as a factor in the child's future successful adaptation to school life] «Doshkilnyk: krok u shkilne zhyttia» : navch.-metod. posibnyk. Pirozhenko T. O., Karabaieva I. I., Soloviova L. I., Tokarieva L. D., Fedorchuk O. I. Khartman O. Yu. ; za nauk. red. T. O. Pirozhenko. Kyiv : Instytut psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy, 110-131. [in Ukrainian].
13. Shevchenko V. M. (2023) Sotsialna adaptatsiia ditei z osoblyvymy osvitynymy potrebamy v inkluzyivnomu seredovyshchi. [Social adaptation of children with special educational needs in an inclusive environment] Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii. 2 (126). 77-88. [in Ukrainian].
14. Shevchenko V. M., Synov V. M. (2024) Intehratsiia ditei z osoblyvymy osvitynymy potrebamy v sotsialne seredovyshche v suchasnykh umovakh. [Integration of children with special educational needs into the social environment in modern conditions] Inclusion and Diversity. Vypusk 3. 92-96. [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 05.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 19.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

